

ПРОПОЗИЦІЇ

Адміністрації Державної прикордонної служби України
щодо проєкту Закону України

«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення окремих питань мобілізації, військового обліку та проходження військової служби, враховуючи здоровий глузд та реальні перспективи зміцнення обороноздатності, збереження громадян і країни»
народний депутат України Георгій МАЗУРАШУ
реєстраційний номер 10378-2 від 29.12.2023
до першого читання

1. Потребує доопрацювання.

2. Законопроект є альтернативним проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення окремих питань мобілізації, військового обліку та проходження військової служби» (реєстр. № 10378 від 25.12.2023) (далі – законопроект № 10378).

1) Щодо змін до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (пункт 2 розділу I законопроекту).

У законопроекті пропонується пункт 8 статті 10-1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» доповнити новим абзацом, яким передбачено, що військовослужбовці військової служби за контрактом, які перебувають у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, а також якщо дитина потребує домашнього догляду тривалістю, визначеною в медичному висновку, але не більше як до досягнення нею шестирічного віку, залишаються (у разі відсутності їх клопотань про звільнення з військової служби) на військовій службі у розпорядженні відповідного військового формування (посадової особи, яка має право на призначення на посади) у порядку, визначеному положеннями про проходження громадянами України військової служби, а після їх закінчення – призначаються на попередні або на інші, не нижчі ніж попередні, посади.

На нашу думку, у зазначених випадках було б доцільно у разі відсутності рівної посади надати можливість за згодою військовослужбовця призначати його на нижчу посаду в цьому органі, а не шукати йому рівну посаду в іншому органі.

З огляду на зазначене пропонуємо в абзаці сьомому підпункту 1 пункту 2 розділу I законопроекту слова «призначаються на попередні або на інші, не нижчі ніж попередні, посади» замінити словами «призначаються на попередні або інші рівні чи за їх згодою на нижчі посади».

Змінами до пункту 18 статті 10-1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» пропонується

встановити, що під час дії воєнного стану щорічна основна відпустка протягом календарного року надається частинами не менше 15 календарних днів, за умови одночасної відсутності не більше 30 відсотків загальної чисельності військовослужбовців певної категорії відповідного підрозділу.

Враховуючи, що тривалість такої відпустки становить не більше 30 календарних днів, запропонована правка «частинами не менше 15 календарних днів» обмежить поділ відпустки лише на дві рівні частини. Крім того, для уникнення розбіжностей у тлумаченні щодо використання відпустки в поточному році з переходом на наступний рік потребує чіткого визначення, коли така відпустка має бути використана.

У зв'язку з цим пропонуємо абзац дев'ятий підпункту 1 пункту 2 розділу I законопроекту викласти в такій редакції:

«Щорічна основна відпустка, зазначена в абзаці першому цього пункту, використовується протягом календарного року та може надаватися частинами не більше 15 календарних днів, за умови одночасної відсутності не більше 30 відсотків загальної чисельності військовослужбовців певної категорії відповідного підрозділу».

У законопроекті пропонується статтю 10-1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» доповнити пунктом 23 такого змісту:

«23. Військовослужбовцям після їх звільнення з полону надається додаткова відпустка із збереженням грошового забезпечення тривалістю 90 календарних днів без поділу на частини (крім військовослужбовців, які висловили бажання звільнитися з військової служби після звільнення з полону та проти них не порушено кримінальне провадження)».

Вказаний пункт потребує уточнення в частині, коли звільненому з полону військовослужбовцю має бути надана така відпустка, оскільки, виходячи із змісту статті, військовослужбовець, звільнений з полону рік назад, також може претендувати на таку відпустку.

Враховуючи зазначене, пропонуємо доповнити підпункт 1 пункту 2 розділу I законопроекту після абзацу одинадцятого новим абзацом такого змісту:

«Така відпустка надається у місячний строк після звільнення з полону або після завершення лікування в закладах охорони здоров'я, куди був направлений військовослужбовець після звільнення з полону».

Підстави виплати одноразової грошової допомоги, передбачені статтею 15 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», доцільно привести у відповідність до запропонованої цим законопроектом редакції статті 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» (зокрема передбачити нові запроваджені підстави для звільнення з військової служби «у зв'язку із звільненням з полону», «у зв'язку з

закінченням строку служби», «у зв'язку з обранням народним депутатом» тощо).

2) Щодо змін до Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» (пункт 6 розділу I законопроекту).

У законопроекті пропонується статтю 6 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» викласти в новій редакції, відповідно до частини третьої якої виконання військово-транспортного обов'язку під час мобілізації здійснюється згідно з Мобілізаційним планом України шляхом безоплатного залучення транспортних засобів підприємств, установ та організацій усіх форм власності, а також суб'єктів господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності та фізичних осіб, зареєстрованих в установленому законом порядку як фізичні особи-підприємці для забезпечення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань на умовах їх повернення власникам після оголошення демобілізації.

З метою забезпечення можливості здійснювати доукомплектування транспортними засобами Збройні Сили України, інші військові формування в разі проведення заходів мобілізації тривалий час, оскільки Мобілізаційний план України має конкретні розрахунки на певний період, а такі заходи мають проводитись також поза завершенням розрахунків зазначеного плану, пропонуємо абзац шостий підпункту 2 пункту 6 розділу I законопроекту викласти в такій редакції:

«3. Виконання військово-транспортного обов'язку під час мобілізації, якщо не введений правовий режим воєнного чи надзвичайного стану, здійснюється згідно з Мобілізаційним планом України шляхом безоплатного залучення транспортних засобів підприємств, установ та організацій усіх форм власності, а також суб'єктів господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності та фізичних осіб, зареєстрованих в установленому законом порядку як фізичні особи-підприємці для забезпечення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань на умовах їх повернення власникам після оголошення демобілізації».

Змінами до статті 22 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» передбачено, що інші військовозобов'язані протягом 60 днів з дати початку проведення мобілізації або протягом 20 днів з дати її продовження, зобов'язані уточнити свої облікові дані через центр надання адміністративних послуг, або електронний кабінет призовника, військовозобов'язаного, резервіста, або особисто у територіальному центрі комплектування та соціальної підтримки за місцем свого перебування або знаходження.

Таку ж норму пропонується включити до частини десятої статті 1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу».

На наш погляд, вказана норма потребує уточнення, оскільки в Україні кожні три місяці продовжується мобілізація, а відповідно до її змісту кожен військовозобов'язаний працівник військової частини повинен кожні три місяці протягом 20 днів уточнити дані, в тому числі особисто, у територіальному центрі комплектування та соціальної підтримки, що може призвести до систематичного відриву працівників від виконання своїх обов'язків.

У новій редакції статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» пропонується уточнити категорії осіб з інвалідністю, які не підлягають призову на військову службу під час мобілізації, а саме – I, II чи III групи, на відміну від змін до цієї статті, запропонованих у законопроекті № 10378, що пропонує обмежити зазначену категорію особами з інвалідністю I чи II групи.

Вказана редакція обмежить мобілізаційний людський ресурс, який може бути використано на військових посадах відповідно до показників стану здоров'я осіб з інвалідністю і рекомендацій, встановлених за результатами медико-соціальної експертизи.

Це також стосується і запропонованих у законопроекті змін до статті 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», якими передбачено звільнення з військової служби «за наявності інвалідності I, II чи III групи (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу)», на відміну від змін до цієї статті, запропонованих у законопроекті № 10378, що пропонує надати право на звільнення за наявності інвалідності I чи II групи.

Змінами до статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» пропонується встановити, що не підлягають призову на військову службу під час мобілізації військовозобов'язані з числа громадян, які проходили військову службу та були звільнені зі служби у запас у зв'язку із звільненням з полону.

З метою надання можливості відфільтрувати осіб, які вчинили злочини проти основ національної безпеки України під час перебування або до потрапляння в полон, пропонуємо абзац тридцять п'ятий підпункту 11 пункту 6 розділу I законопроекту після слів «із звільненням з полону» доповнити словами «і стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України відповідно до Закону України "Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей"».

3) Щодо змін до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» (пункт 7 розділу I законопроекту).

З метою надання права Міністерству внутрішніх справ України затверджувати перелік посад Державної прикордонної служби України, що підлягають заміщенню особами офіцерського складу, пропонуємо в абзаці другому підпункту 5 пункту 7 розділу I законопроекту слова «Управлінням державної охорони України та розвідувальними органами України» замінити словами «Міністерством внутрішніх справ України, Управлінням державної охорони України та розвідувальними органами України».

У законопроекті передбачено прийняття осіб рядового складу, які пройшли базову військову службу, на військову службу за контрактом.

На нашу думку, необхідно надати можливість приймати на військову службу за контрактом в період проходження базової військової служби, а не після її проходження.

У зв'язку з цим пропонуємо в абзаці третьому підпункту 18 пункту 7 розділу I законопроекту слова «пройшли базову військову службу» замінити словами «проходять базову військову службу».

Законопроектом пропонується доповнити Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» новою статтею 10-1, частиною сьомою якої передбачено, що «повнолітні громадяни України, які письмово відмовляються від проходження базової загальновійськової підготовки, цим самим підтверджують добровільну згоду на позбавлення права обирати та бути обраними та інших передбачених у чинному законодавстві обмежень у правах для громадян, які відмовляються від обов'язку проходити загальновійськову підготовку та взяття на облік в якості військовозобов'язаних». Така відмова відповідно до нової редакції статті 18 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» стане підставою також для звільнення від проходження базової військової служби.

Слід звернути увагу, що право голосу на виборах і референдумах є одним із фундаментальних політичних прав, гарантованих статтею 70 Конституції України всім громадянам України, які досягли на день їх проведення вісімнадцяти років. Конституція України містить єдине виключення з загального права голосу для повнолітніх громадян – не мають права голосу лише громадяни, яких визнано судом недієздатними. Встановлення ж інших обмежень конституційного права голосу, в тому числі шляхом фактичної відмови від них, суперечитиме Конституції України.

Крім того, вказані пропозиції можуть призвести до масового ухилення громадян від проходження базової загальновійськової підготовки, базової військової служби та взяття на облік військовозобов'язаних.

Змінами до статті 20 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» пропонується частину третю доповнити абзацом такого змісту:

«У разі невиконання вимог, визначених в абзацах другому – четвертому цієї частини, особи офіцерського складу, зазначені в абзаці першому цієї частини, звільняються з військової служби у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту військовослужбовцем».

Оскільки систематичне невиконання умов контракту передбачає накладення як мінімум двох дисциплінарних стягнень, а не вчинення одного дисциплінарного проступку, пропонуємо в абзаці дванадцятому підпункту 18 пункту 7 розділу I слова «систематичним невиконанням умов контракту військовослужбовцем» замінити словами «службовою невідповідністю».

У тексті законопроекту передбачено нову підставу для звільнення з військової служби «у зв'язку із звільненням з полону (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу та/або проти них не порушено кримінальне провадження, передбачене законами України)».

З метою надання можливості чітко визначити, про які саме кримінальні провадження йде мова, пропонуємо у змінах до статті 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» вищезазначену підставу для звільнення з військової служби у всіх випадках викласти в такій редакції:

«у зв'язку із звільненням з полону (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу та/або проти них не порушено кримінальне провадження проти основ національної безпеки України, передбачене законами України)».

У новій редакції статті 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» пропонуються також інші нові підстави для звільнення з військової служби:

«у зв'язку з закінченням строку служби (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу) – у разі безперервної служби під час дії воєнного стану протягом 24 місяців».

Реалізація таких змін може призвести до значного відтоку досвідчених військовослужбовців, які пройшли тривалу підготовку на нових типах озброєння (в тому числі за кордоном), а також до критичного рівня укомплектованості органів Державної прикордонної служби України, що, як наслідок, призведе до зниження їх боєздатності, оскільки у зв'язку з відсутністю вільних залишків людських мобілізаційних ресурсів, які стоять на обліку в територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки, залишається невирішеним питання, ким буде замінено військовослужбовців, які виступили визначені строки служби.

Беручи до уваги обстановку в районі проведення бойових дій, тенденції її розвитку, отриманий військовослужбовцями досвід участі у бойових діях за період проходження служби у Збройних Силах України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, та з метою недопущення послаблення обороноздатності України, посилення бойових спроможностей сил

безпеки та оборони України у протистоянні збройній агресії російської федерації, вказана підстава для звільнення з військової служби потребує перегляду;

«за власним бажанням – у разі подання військовослужбовцем рапорту безпосередньому керівнику щодо порушення його прав, як військовослужбовця, і невирішення порушених у рапорті відповідних питань, які відповідають повноваженням командирів (військових посадовців), протягом 7 днів від зафіксованого дня подачі рапорту, або відсутності відповіді на рапорт».

Реалізація таких змін не тільки призведе до суттєвого відтоку кадрів, а може створити передумови до хаотичних процесів через невизначеність або різні трактування «порушення прав, як військовослужбовця», а також «невирішення порушених у рапорті відповідних питань».

4) Щодо змін до Закону України «Про державну службу» (пункт 10 розділу I законопроекту).

У законопроекті пропонується встановити, що на державну службу не може вступити особа, яка не пройшла базову загальновійськову підготовку або військову службу, або не брала участь у бойових діях у рамках заходів з відсічі збройної агресії проти України.

Варто звернути увагу, що станом на 1 липня 2022 року за статистичними даними Національного агентства України з питань державної служби (<https://nads.gov.ua/news/statystychni-dani-pro-sklad-derzhavnykh-sluzhbovtsiv-u-period-voiennoho-stanu-stanom-na-1-lypnia-2022-roku>) чисельність державних службовців-жінок становила 125476 осіб із 168140 державних службовців, що становить майже 75 відсотків фактичної чисельності державної служби.

На сьогодні більшість жінок не є військовозобов'язаними і тому можна припустити, що переважна частина жінок не проходили військову службу і не брали участь у бойових діях у рамках заходів з відсічі збройної агресії проти України, а тому не зможуть вступити на державну службу. Так само не відповідатимуть встановленим вимогам і переважна чисельність жінок-державних службовців.

Крім того, вказана норма унеможливить прийняття на державну службу висококваліфікованих фахівців, які за станом здоров'я є непридатними до військової служби (зокрема осіб з інвалідністю), або з інших поважних причин не брали участі у бойових діях у рамках заходів з відсічі збройної агресії проти України.

Голова Державної прикордонної
служби України

Сергій ДЕЙНЕКО